

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 284 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
Тургунова Нилуфар Абдусаломовна	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	16
Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов	19
Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi	29
Sattarov Farrux Nuridinovich	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish	35
D. K. Ibadullayev	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	41
Isabekova Dilafruz Shermirzayevna	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
Юсупова Элеонора Фердинандовна	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik	51
Matyaqubova Nazira Hikmat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL)	60
M. D. Boynazarova	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки	63
Нормуратов Абдулла Саппарович	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
Normuratov Abdulla Sapparovich	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari	70
Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
Omonova Charos Baxodir qizi	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
Saidova Zulfizar Norbobo qizi	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida	91
Abdullayev Botir Jabbor o'g'li	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
Abdumannan Maxammatov	

“Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi”	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	
Fizika fanini o'tmda o'qitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
<i>Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna</i>	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darolarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish ..	111
<i>Allamuratov G'ofur Ashurovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
<i>Amanova Albina Dexqon qizi</i>	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
<i>Berdiqulova Zamira Albertovna</i>	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being .	124
<i>Diibar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	127
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
<i>Hasanova X. Z.</i>	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
<i>Hikmatov Bobobek Saydulloyevich</i>	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
<i>Isaxanova Oybarchin Abduraxim qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna</i>	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari.....	149
<i>Mo'minov Baxtiyor Karamatovich</i>	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
<i>Oblakulova Nodira Abduvali qizi</i>	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi.....	160
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
<i>Normaxmatova Feruza Ruziboyevna</i>	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darolarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
<i>O'rishboyeva Xumora O'rol qizi</i>	
Maktabda jismoniy tarbiya darolarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
<i>Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi</i>	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
<i>Ro'ziboyeva Fotima Quدرات qizi</i>	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
<i>Sadarova Nilufar</i>	
Neyroestetik stimulning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari.....	193
<i>Salaxidinova Xolida Xaliljonovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	<p>Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatlari 198 Salomov Abdurasul Axmadovich</p> <p>Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi 201 Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaeva Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev</p> <p>Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari..... 205 Sojida Safarova Saxadin qizi</p> <p>Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida..... 207 Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi</p> <p>Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish 210 Xoldorova Mashxura G'ulomovna</p> <p>Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов 214 Нурбаев Бахтиёр Шириневич</p> <p>Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari..... 217 To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna</p> <p>Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati 223 X. Xalilova, N. Niyazova</p> <p>Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response 227 Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna</p> <p>Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments 230 Turumova Marjona Bakhodirovna</p> <p>Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati 233 Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi</p> <p>Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari 236 Sultanov Xaytboy Eraliyevich</p> <p>Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari 241 Umarov Qobiljon</p> <p>Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari 245 Jannazarova Juldizxan Aliiyar qizi</p> <p>Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 250 Allaberdiyeva Zebinisobegim Ismoiljon qizi</p> <p>Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek 253 Khaydarova Guzalkhon</p> <p>Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollor 256 Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna</p> <p>Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi 261 N. Nomozova, A. Muxamadiyev</p> <p>Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari..... 267 Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna</p> <p>Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli 272 Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi</p> <p>Algebra fanini o'rganishda talabani xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari 277 Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi</p> <p>Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей 280 Бозорова Хулкар Одинакуловна</p>
-------------------------------------	---

PEDAGOGIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN IJODIY MUHITNI TASHKIL ETISHNING ILMIY- METODOLOGIK ASOSLARI

Sultanov Xaytboy Eraliyevich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
"Tasviriy san'at va dizayn" kafedrası professori

Annotatsiya: Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida klaster yondashuvi asosida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishga qaratilgan "MentorCraft" innovatsion pedagogik modeli yoritiladi. Model ustoz–shogird an'anasi, tyutorlik faoliyati hamda individual ta'lim traektoriyalarini uyg'unlashtirishga asoslanadi. Tadqiqot natijalari mazkur model bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy, ijodiy va ilmiy-tadqiqot kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: klaster yondashuvi, "MentorCraft" modeli, integratsiyalashgan ijodiy muhit, ustoz–shogird, tyutorlik faoliyati, pedagogika oliy ta'limi.

Abstract: The innovative pedagogical "MentorCraft" model aimed at organizing an integrated creative environment in pedagogical higher education institutions based on the cluster approach is examined. The model integrates mentoring traditions, tutoring activities, and individual learning trajectories. Research findings confirm the effectiveness of the model in developing future teachers' professional, creative, and research competencies.

Key words: cluster approach, "MentorCraft" model, integrated creative environment, mentoring, tutoring, teacher education.

Аннотация: Рассматривается инновационная педагогическая модель "MentorCraft", направленная на организацию интегрированной творческой среды в педагогических вузах на основе кластерного подхода. Модель объединяет традиции наставничества, тьюторскую деятельность и индивидуальные образовательные траектории. Результаты исследования подтверждают эффективность модели в развитии профессиональных, творческих и научно-исследовательских компетенций будущих учителей.

Ключевые слова: кластерный подход, модель "MentorCraft", интегрированная творческая среда, наставничество, тьюторство, педагогическое образование.

KIRISH

Globalashuv, raqamli transformatsiya va mehnat bozoridagi raqobatning kuchayishi zamonaviy ta'lim tizimi oldiga yangi talablarni qo'ymoqda. Ayniqsa, pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida faqat fan bilimlarini o'zlashtirish yetarli bo'lmay, ularda ijodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, jamoada ishlash, pedagogik refleksiya va innovatsion faoliyatga tayyorlik kabi kompetensiyalarni shakllantirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, an'anaviy ta'lim modeli ko'p hollarda talabalarni kasbiy faoliyatga to'liq tayyorlab bera olmaydi. Xususan, yosh mutaxassislarda pedagogik ishonchning pastligi, maktab muhitiga moslashishda qiyinchiliklar, o'quvchi psixologiyasini yetarli bilmaslik va ijodiy tashabbusning cheklanganligi kabi muammolar kuzatilmoqda. Bu holat ta'lim jarayonini tashkil etishda yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etishni taqozo etadi.

Shu nuqtai nazardan, ta'lim, fan, ijodiy amaliyot va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydigan klaster yondashuvi zamonaviy pedagogik muammolarni hal etishda samarali mexanizm sifatida qaralmoqda. Klaster yondashuvi dastlab iqtisodiy nazariya doirasida ishlab chiqilgan bo'lib, keyinchalik fanlararo hamkorlik va integratsiyani ta'minlash vositasi sifatida ta'lim tizimiga moslashtirildi. Ta'lim sohasida mazkur yondashuv subyektlar o'rtasida teng huquqli hamkorlikni yo'lga qo'yish, ta'lim sifatini oshirish va amaliy natijadorlikni ta'minlash imkonini beradi.

Mazkur maqolada pedagogika oliy ta'lim muassasalarida klaster yondashuvi asosida ishlab chiqilgan va amaliyotga tatbiq etilgan "MentorCraft" modelining ilmiy-metodologik asoslari yoritiladi. Model integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etish orqali bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik, ijodiy va ilmiy-tadqiqot kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Klaster yondashuvi ta'lim tizimida alohida elementlarni emas, balki o'zaro bog'liq bo'lgan subyektlar, faoliyat turlari va resurslarni yagona tizim sifatida uyg'unlashtirishga asoslanadi. Pedagogik nuqtai nazardan, klaster yondashuvi ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar, madaniy tashkilotlar va ijodiy ishlab chiqarish subyektlari o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali ta'limning mazmuni va shaklini boyitishga xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda klaster yondashuvi quyidagi vazifalarni hal etishda samarali ekanligi qayd etilmoqda:

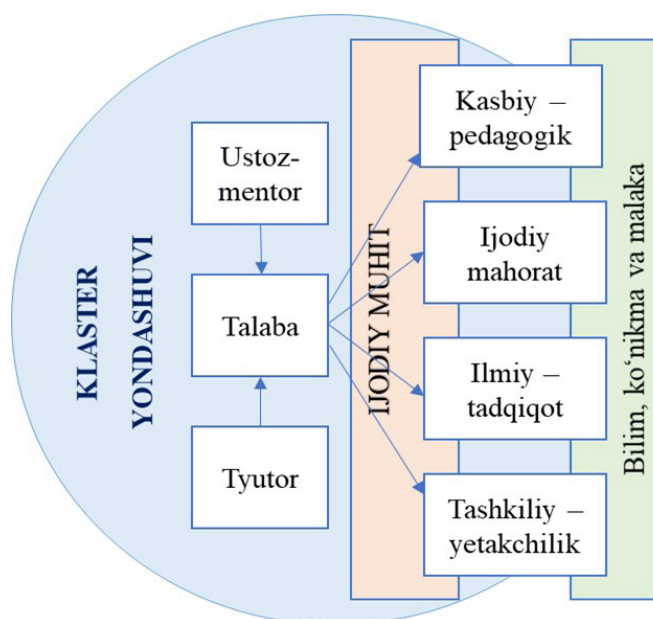
- fanlararo va tarmoqlararo integratsiyani ta'minlash;
- nazariya va amaliyot uyg'unligini kuchaytirish;
- talabalarning ijodiy va tadqiqot faolligini rag'batlantirish;
- ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish.

Klaster muhitida ta'lim subyekti sifatida o'qituvchi, tyutor va talaba o'rtasidagi munosabatlar ierarxik emas, balki hamkorlikka asoslangan shaklda namoyon bo'ladi. Bu esa ta'lim jarayonida ijobiy psixologik muhitni shakllantirish, talabalarning o'z imkoniyatlariga ishonchini oshirish va ularni faol ijodiy faoliyatga jalb etishga xizmat qiladi.

Amalda mavjud ustoz–shogird an'anasi milliy pedagogik meros sifatida katta ahamiyatga ega bo'lsa-da, uning zamonaviy ta'lim sharoitida ayrim cheklovlari mavjud. Xususan, mazkur an'ana ko'p hollarda individual tajribaga bog'liq bo'lib, tizimli metodik asosga ega emas. Shuningdek, zamonaviy tyutorlik faoliyati esa, aksincha, metodik jihatdan mukammal bo'lsa-da, milliy pedagogik qadriyatlar bilan yetarlicha uyg'unlashmagan holatlar uchraydi.

Shu sababli pedagogika oliy ta'lim muassasalarida ularni yagona integratsiyalashgan tizimda birlashtirish zarurati yuzaga keladi. Mazkur tadqiqot doirasida ana shu ehtiyojga qaratilgan klaster yondashuvi asosida "MentorCraft" modeli ishlab chiqildi. U pedagogika oliy ta'lim muassasalarida ustoz–shogird an'analari, zamonaviy tyutorlik faoliyati va individual ta'lim traektoriyalarini integratsiyalash orqali ijodiy va kasbiy rivojlantirishni ta'minlovchi innovatsion pedagogik model hisoblanadi.

Model markazida shaxsga yo'naltirilgan integratsiyalashgan ijodiy muhit joylashgan bo'lib, unda talabalar ta'lim jarayonining passiv ishtirokchisi emas, balki ijodiy, ilmiy va pedagogik faoliyatning faol subyekti sifatida shakllanadi.

1-rasm: "MentorCraft" innovatsion modeli: zamonaviy klaster muhitida ustoz–shogird an'analari va individual ta'lim uyg'unligi

Model quyidagi asosiy tarkibiy bloklardan iborat:

1. **Subyektlar bloki:** ustoz (tajribali pedagog yoki professor), tyutor (metodik va individual qo'llab-quvvatlovchi mutaxassis), talaba (bo'lajak o'qituvchi);
2. **Faoliyat bloki:** kasbiy-pedagogik, ijodiy, ilmiy-tadqiqot va tashkiliy-yetakchilik faoliyatlari;
3. **Integratsiya mexanizmi:** klaster hamkorligi, fanlararo loyihalar, ijodiy laboratoriyalar, peer-learning usullari;
4. **Natijalar bloki:** kasbiy kompetensiyalar, pedagogik mustaqillik, ijodiy faollik, reflektiv tafakkur.

Model quyidagi asosiy tarkibiy bloklardan iborat:

1. **Subyektlar bloki:** ustoz (tajribali pedagog yoki professor), tyutor (metodik va individual qo'llab-quvvatlovchi mutaxassis), talaba (bo'lajak o'qituvchi);
2. **Faoliyat bloki:** kasbiy-pedagogik, ijodiy, ilmiy-tadqiqot va tashkiliy-yetakchilik faoliyatlari;
3. **Integratsiya mexanizmi:** klaster hamkorligi, fanlararo loyihalar, ijodiy laboratoriyalar, peer-learning usullari;
4. **Natijalar bloki:** kasbiy kompetensiyalar, pedagogik mustaqillik, ijodiy faollik, reflektiv tafakkur.

“MentorCraft” modelini amaliyotga tatbiq etishning tashkiliy-pedagogik mexanizmlari. Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida innovatsion modellarni samarali joriy etish ularning nazariy asoslanganligi bilan bir qatorda, aniq tashkiliy-pedagogik mexanizmlar bilan ta'minlangan bo'lishini taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan, “MentorCraft” modeli pedagogik klaster muhitida bosqichma-bosqich tatbiq etildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Modelni amaliyotga joriy etish jarayoni quyidagi asosiy yo'nalishlarda tashkil etildi:

1. Klaster hamkorligiga asoslangan tashkiliy tuzilmani shakllantirish;
2. Ustoz–shogird an'anasi va tyutorlik faoliyati uyg'unligini ta'minlash;
3. Talabalarning individual ta'lim traektoriyalarini loyihalash;
4. Ijodiy, ilmiy-tadqiqot va pedagogik faoliyatni integratsiyalash.

Klaster yondashuvi doirasida tashkil etilgan mazkur mexanizmlar ta'lim jarayonida subyektlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash hamda talabalarni faol ijodiy faoliyatga jalb etishga xizmat qildi ^[4, 10].

“MentorCraft” modeli ArtInnova tadqiqotlar markazi faoliyati doirasida amaliyotga tatbiq etildi. Mazkur markaz pedagogika oliy ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari va ijodiy tashkilotlar o'rtasida integratsiyalashgan hamkorlik muhitini yaratishga qaratilgan klaster platformasi sifatida faoliyat yuritadi.

ArtInnova muhitida model quyidagi shakllarda amalga oshirildi:

- mini-to'garaklar orqali talabalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish;
- “O'rgatib–o'rganamiz” tamoyili asosida peer-learning va peer-teaching usullarini qo'llash;
- maktablarda pedagogik amaliyotni ijodiy va tadqiqot faoliyati bilan uyg'unlashtirish;
- ustoz, tyutor va talabalar o'rtasida doimiy reflektiv muloqotni yo'lga qo'yish.

Tadqiqotlarda ta'lim jarayonida talabalarning faol ishtirokini ta'minlash va ularni ta'lim subyekti sifatida shakllantirish kasbiy tayyorgarlik samaradorligini oshirishi ta'kidlangan ^[8, 11]. Mazkur holat “MentorCraft” modelida ham o'z tasdig'ini topdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tajriba-sinov ishlari davomida talabalarning kasbiy-pedagogik, ijodiy va ilmiy-tadqiqot faoliyatidagi o'zgarishlar kuzatildi. Model joriy etilgunga qadar talabalarda quyidagi muammolar mavjud edi:

- pedagogik ishonchning pastligi;
- mustaqil qaror qabul qilishda qiyinchilik;

- maktab muhitiga moslashishda noaniqlik;
- ijodiy tashabbusning cheklanganligi.

“MentorCraft” modeli asosida tashkil etilgan ta’lim muhitida esa ushbu ko’rsatkichlarda ijobiy o’zgarishlar qayd etildi. Xususan, talabalarning:

- pedagogik mustaqilligi;
- ijodiy faolligi;
- tadqiqotga qiziqishi;
- kasbiy motivatsiyasi sezilarli darajada oshdi.

Pedagogik tadqiqotlarda ta’lim jarayonida ustoz–shogird munosabatlarini tizimli tashkil etish va tyutorlik qo’llab-quvvatlovi yosh mutaxassislarning kasbiy o’sishiga ijobiy ta’sir ko’rsatishi isbotlangan [6, 9]. Mazkur natijalar “MentorCraft” modeli samaradorligini yana bir bor tasdiqladi.

“MentorCraft” modeli doirasida ishlab chiqilgan ilmiy yangilik amaliyotda quyidagi aniq natijalar orqali namoyon bo’ldi:

- talabalarda individual ta’lim traektoriyalarini loyihalash ko’nikmalari shakllandi;
- pedagogik amaliyot jarayonida ijodiy yondashuvlar qo’llanildi;
- talabalar o’rtasida o’zaro o’rganish va tajriba almashish madaniyati rivojlandi;
- ustoz va tyutorlar faoliyatida integratsiyalashgan boshqaruv mexanizmi shakllandi.

Bu natijalar ta’lim muhitini qayta tashkil etish orqali shaxs rivojini ta’minlash mumkinligini ko’rsatadi. Ya’ni, model “shaxsni tuzatish” emas, balki ta’lim muhitini integratsiyalash orqali kasbiy o’sishni rag’batlantirishga qaratilgan [4].

“MentorCraft” modeli asosida olib borilgan tajriba-sinov ishlari natijalari pedagogika oliy ta’lim muassasalarida ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish bo’yicha qator ilmiy-amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini berdi.

Avvalo, pedagogika oliy ta’lim muassasalarida bo’lajak o’qituvchilarni tayyorlash jarayonida klaster yondashuvi asosida integratsiyalashgan ijodiy muhitni shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bu muhit ta’lim, fan, ijodiy amaliyot va ishlab chiqarish sohalari o’rtasida uzviy bog’liqlikni ta’minlash orqali talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshiradi.

Ikkinchidan, ustoz–shogird an’anasini zamonaviy tyutorlik faoliyati bilan uyg’unlashtirish asosida ishlab chiqilgan “MentorCraft” modeli pedagogik amaliyotda tizimli qo’llanilishi lozim. Bu yondashuv yosh mutaxassislarda pedagogik ishonchni oshirish, maktab muhitiga tez moslashish va mustaqil faoliyat yuritish ko’nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, talabalarning individual ta’lim traektoriyalarini loyihalash va amalga oshirishni ta’lim jarayonining ajralmas qismi sifatida tashkil etish zarur. Mazkur yondashuv shaxsga yo’naltirilgan ta’lim tamoyillarini ro’yobga chiqarish va talabalarning ijodiy salohiyatini to’liq namoyon etish imkonini beradi.

To’rtinchidan, pedagogik amaliyotni ilmiy-tadqiqot va ijodiy faoliyat bilan uyg’unlashtirish orqali talabalarda refleksiv tafakkur hamda innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish mumkin. Bu esa bo’lajak o’qituvchining kasbiy faoliyatga tayyorligini oshiradi.

Olingan natijalar shuni ko’rsatadiki, “MentorCraft” modeli an’anaviy ta’lim modellaridan farqli ravishda ta’lim subyekti sifatida talabaning faolligini ta’minlaydi. Ko’p hollarda pedagogik muammolar shaxsga bog’lab talqin qilinsa, mazkur model ta’lim muhitini qayta tashkil etish orqali ushbu muammolarni bartaraf etishga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Xalqaro tadqiqotlarda ham ta’lim muhitini integratsiyalash orqali talabalarning kasbiy va ijodiy rivojlanishi ta’minlanishi ta’kidlangan [11, 12]. “MentorCraft” modeli ushbu ilmiy xulosalar bilan uyg’un holda, milliy pedagogik an’analarga tayanadigan innovatsion yondashuv sifatida namoyon bo’ladi.

Muhokama jarayonida aniqlandiki, modelning samaradorligi uning barcha komponentlarining tizimli ishlashiga bog’liq. Xususan, ustoz-o’qituvchi va tyutorlar o’rtasidagi hamkorlik, talabalarning faol ishtirokini ta’minlash hamda refleksiya mexanizmlarining joriy etilishi model natijadorligini oshiradi.

Shu bilan birga, modelni joriy etishda ayrim tashkiliy va moddiy-texnik qiyinchiliklar mavjud bo’lishi mumkin. Biroq ushbu muammolar modelning konseptual afzalliklarini kamaytirmaydi, balki uni yanada takomillashtirish uchun imkoniyat sifatida qaralishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot pedagogika oliy ta'lim muassasalarida klaster yondashuvi asosida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslarini ochib berdi. Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan "MentorCraft" innovatsion pedagogik modeli ustoz–shogird an'anasi, tyutorlik faoliyati va individual ta'lim traektoriyalarini integratsiyalash orqali bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy, ijodiy va ilmiy-tadqiqot kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tajriba-sinov ishlari natijalari "MentorCraft" modeli pedagogik amaliyotda yuqori samaradorlikka ega ekanligini tasdiqladi. Model yosh mutaxassislarda pedagogik ishonchni oshirish, ta'lim muhitiga moslashishni yengillashtirish va mustaqil ijodiy faoliyatni rag'batlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu tariqa, "MentorCraft" modeli pedagogika oliy ta'lim muassasalari uchun innovatsion, amaliy va ilmiy jihatdan asoslangan ta'lim modeli sifatida tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022.
3. Беспалко В.П. Педагогическая технология. – М.: Педагогика, 1989.
4. Султанов Х.Э. Кластер ёндашуви орқали таълим интеграциясини ташкил этишнинг педагогик-назарий асослари. – Чирчиқ, 2026.
5. Султанов Х.Э. Замонавий таълимда устоз–шогирд аънаналари ва инновацион ёндашувлар. – Тошкент, 2024.
6. Кларин М.В. Инновационные модели обучения. – М.: Юрайт, 2016.
7. Шарипов Ш.С. Инновацион педагогик технологиялар. – Т.: Fan va texnologiya, 2019.
8. Давыдов В.В. Развивающее обучение. – М., 2004.
9. Жураев Р.Х. Педагогик технологиялар. – Т.: Фан, 2018.
10. Porter M.E. Clusters and the New Economics of Competition. – Harvard Business Review, 1998.
11. OECD. Innovating Education and Educating for Innovation. – Paris, 2016.
12. UNESCO. Reimagining Our Futures Together. – Paris, 2021.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.